

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИКИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Аліна Драгунова,
вихователька вищої категорії,
Антонівський заклад дошкільної освіти № 4
комбінованого типу Херсонської міської ради
E-mail: alinadrahunova80@gmail.com

Інклюзивне навчання, як сучасна форма здобуття освіти для дітей з особливими освітніми потребами (у тому числі з порушеннями психофізичного розвитку), поступово й впевнено впроваджується в Україні без проявів дискримінації. Водночас організація якісного інклюзивного освітнього процесу залишається складним і довготривалим завданням. Це потребує впровадження новітніх педагогічних підходів, що спрямовані на врахування індивідуальних особливостей розвитку кожної дитини та на формування необхідних компетентностей, які слугуватимуть основою для розвитку життєвих навичок і подальшої соціальної та трудової інтеграції.

Інклюзивна освіта в закладах дошкільної освіти (ЗДО) вимагає впровадження інноваційних методик і технологій, які сприяють розвитку кожної дитини з урахуванням її індивідуальних потреб. Серед таких методик особливе місце займають «Коло друзів», методика Монтессорі, арт-терапевтичні технології, а також використання цифрових платформ і мобільних додатків. Розглянемо ці методики та технології більше детально.

Методика «Коло друзів» стала ефективним інструментом формування толерантного й підтримуючого середовища в інклюзивних групах. Вона базується на принципі активної соціальної взаємодії дітей, де однолітки допомагають дитині з ООП інтегруватися у спільну діяльність. Через регулярні зустрічі у формі мінігрупи дитина вчиться довіряти, спілкуватися, висловлювати емоції й отримує позитивний

соціальний досвід. Педагоги, які застосовують цю методику, наголошують на підвищенні самооцінки та покращенні поведінкових реакцій у дітей з труднощами розвитку.

Як зазначає Н. Заєркова, методика «Коло друзів» сприяє соціалізації дітей з особливими потребами, допомагаючи їм інтегруватися в колектив, знижувати поведінкові труднощі, краще розуміти власні емоції та навчатися діям у складних ситуаціях. Вона також заохочує учнів до взаємної підтримки у вирішенні проблем [1, с. 47].

В Україні методика почала впроваджуватись у 2015 р. завдяки Всеукраїнському фонду «Крок за кроком», який запросив її автора Коліна Ньютона для проведення тренінгів у регіонах, що постраждали від збройного конфлікту. Основна ідея підходу – активізація підтримки з боку однокласників для дитини, яка переживає складні життєві обставини.

Ключовим елементом є «кола стосунків» – модель, яка пояснює різні рівні близькості між людьми. Перше коло – найближчі, улюблені люди (здебільшого члени родини). Друге – близькі друзі, які надають емоційну підтримку. Третє – приятелі, з якими спілкуємось у школі чи гуртках. Четверте – знайомі, з якими маємо регулярні функціональні контакти (учителі, лікарі, водії тощо). Такий поділ допомагає дітям краще усвідомити своє соціальне оточення та вибудовувати стосунки з іншими [1, с. 48]. Отже, методика «Коло друзів» є дієвим засобом підтримки інклюзії в закладі дошкільної освіти, оскільки сприяє формуванню безпечного соціального середовища, де діти з ООП отримують підтримку від однолітків, вчать комунікувати та адаптуються до колективу. Її застосування підвищує рівень соціалізації, самооцінки та взаєморозуміння серед усіх учасників освітнього процесу.

Іншою поширеною методикою, яка добре зарекомендувала себе в умовах інклюзивної дошкільної освіти, є педагогіка Монтесорі. Вона забезпечує максимальне врахування індивідуального темпу розвитку дитини, дозволяючи їй самостійно обирати вид діяльності та тривалість

роботи з тим чи іншим дидактичним матеріалом. Для дітей з ООП особливо цінною є структурованість простору, наявність сенсорних матеріалів та постійна педагогічна підтримка, що не нав'язує, а супроводжує. Монтесорі-середовище дає дитині відчуття безпеки й упевненості у власних діях.

Наприклад, для дітей з розладами аутистичного спектра (РАС) використовуються сенсорні зони, у яких вони можуть спокійно досліджувати різні матеріали – шершаві панелі, тактильні доріжки, мішечки з крупами. Це допомагає знизити рівень сенсорного перевантаження та поступово привчає дитину до взаємодії з навколишнім середовищем. У дітей з порушеннями мовлення добре зарекомендували себе мовленнєві картки та звукові коробочки, які стимулюють розвиток фонематичного слуху, артикуляції та словникового запасу. Діти виконують вправи в індивідуальному темпі, що важливо при мовленнєвих труднощах. Для дітей із синдромом Дауна ефективним є використання матеріалів для розвитку дрібної моторики та логічного мислення, як-от рамки-вкладиші, пірамідки, коробки з сортувальними предметами. Такі матеріали не лише розвивають координацію рухів, але й сприяють кращому сприйняттю математичних і мовленнєвих понять [2].

У роботі з дітьми з порушеннями інтелектуального розвитку застосовуються прості та послідовні вправи на повсякденні навички: застібання ґудзиків, наливання води з глечика в чашку, прибирання матеріалів на місце. Це сприяє розвитку самостійності та адаптації до соціального життя. Загалом, у ЗДО, що працюють за методикою Монтесорі, індивідуальний підхід, відсутність жорсткого оцінювання, спеціально організований простір і спокійна атмосфера створюють оптимальні умови для розвитку дітей з ООП, стимулюючи їхню самостійність, самоповагу та інтерес до навчання.

Важливе місце в інклюзивному навчанні посідають арт-технології, що охоплюють такі форми діяльності, як музикотерапія, казкотерапія,

живопис, ліплення, театральна гра. Такі методи дозволяють дитині виражати внутрішній стан, розвивати дрібну моторику, знижувати тривожність, а також покращувати мовленнєвий і емоційний розвиток. Арт-терапія часто використовується як інструмент корекційної підтримки у дітей з РАС, затримкою психомовленнєвого розвитку або порушеннями поведінки. З появою новітніх технологій інклюзивна дошкільна освіта отримала додаткові можливості – насамперед завдяки цифровим платформам. Онлайн-сервіси, як-от «НУМО» або «Optima Kids», пропонують батькам і вихователям інтерактивні заняття, рекомендації з розвитку навичок та ігрові матеріали для дітей з різними освітніми потребами [3]. Їх особливістю є доступність, адаптивність до рівня дитини та орієнтація на візуальне й практичне засвоєння знань.

Паралельно із платформами, у практиці ЗДО все ширше використовуються мобільні додатки, створені для розвитку комунікації та мовлення у дітей з ООП. Наприклад, додатки BeWarned Connect або Speech Blubs спрямовані на розвиток мовних навичок і здатні замінити або доповнити традиційні заняття логопеда. Мультимедійна форма подачі інформації краще сприймається дітьми з порушеннями сприйняття або уваги. Наприклад, додаток Speech Blubs, спрямований на розвиток мовленнєвих навичок у дітей з особливими освітніми потребами, зокрема з аутизмом, синдромом Дауна та порушеннями артикуляції. Цей додаток використовує відеомодельовання, де діти спостерігають за однолітками, які вимовляють слова та фрази, що активізує дзеркальні нейрони та сприяє ефективному засвоєнню мовлення. Розроблений за участю понад 1000 логопедів, додаток пропонує понад 1500 інтерактивних вправ, що робить його корисним доповненням до традиційних занять з логопедом (рис. 1.) [4, с. 89-90].

Рис. 1. Мобільний додаток Speech Blubs [5]

Крім того, інклюзія в дошкільному закладі передбачає підготовленість педагогічного колективу до використання сучасних ІКТ-рішень. Наприклад, інтерактивні дошки, планшети, спеціальні сенсорні панелі дозволяють залучати дітей з ООП до групової взаємодії, що часто буває складним при традиційній формі навчання. Такі інструменти підвищують інтерес дитини до навчання, розвивають пізнавальну активність та дозволяють індивідуалізувати подачу матеріалу.

Наприклад, для дітей з порушеннями мовлення інтерактивні дошки використовуються під час занять із логопедом: діти можуть обирати зображення, повторювати звуки та слова, що стимулює мовленнєву активність. Програмне забезпечення типу «Logopedy», «Speech Trainer», «Розумники» має візуальну підтримку, що допомагає засвоювати артикуляційні вправи (рис. 2).

Діти з розладами аутистичного спектра добре реагують на структуровані цифрові завдання, які можна виконувати за допомогою планшетів. Наприклад, додатки з серії «AutiSpark» або «Endless Reader» дозволяють працювати в безпечному, повторюваному середовищі без перевантаження сенсорних каналів, поступово розвиваючи навички розпізнавання слів, літер, предметів і послідовностей.

Рис. 2. Програмне забезпечення «Розумники» [6]

Для дітей із синдромом Дауна ефективними є інтерактивні ігри з сортування предметів за кольором, формою чи розміром. Такі вправи покращують когнітивний розвиток, увагу та логічне мислення. Наприклад, інтерактивна панель з додатками «Вчимося граючи» або «Маленький геній» допомагає засвоїти базові математичні поняття в ігровій формі. Дітям із порушеннями зору можуть бути запропоновані планшети з екранним збільшенням, голосовими підказками та адаптованими іграми. Деякі моделі сенсорних панелей мають функції звукового супроводу або шрифт Брайля, що дозволяє включати до роботи дітей з низьким зором. Для дітей із затримкою психомовленнєвого розвитку інтерактивні вправи на планшетах чи сенсорних панелях дозволяють поєднати зорову, слухову та тактильну стимуляцію. Наприклад, програми з малювання пальцем або збирання цифрових пазлів сприяють розвитку дрібної моторики та мовлення.

На нашу думку, важливою умовою ефективності впровадження вказаних інновацій є неперервне навчання педагогів, яке можна забезпечити через онлайн-курси, вебінари та професійні платформи. Саме вони допомагають вихователям не лише отримати необхідні знання з інклюзивної педагогіки, але й ознайомитися з практичними кейсами,

методичними інструментами й прикладами адаптації освітнього середовища.

Таким чином, інклюзивне навчання в закладах дошкільної освіти України впевнено розвивається як невід’ємна складова сучасної освітньої політики, орієнтованої на забезпечення рівного доступу до якісної освіти для дітей з особливими освітніми потребами. Водночас його ефективна реалізація потребує використання інноваційних методик і технологій, таких як «Коло друзів», Монтессорі-педагогіка, арт-терапія та цифрові освітні платформи, що дозволяють враховувати індивідуальні особливості розвитку дитини, сприяють її соціалізації, комунікативній активності та формуванню життєвих навичок. Використання ІКТ, спеціалізованого програмного забезпечення і мобільних додатків створює додаткові можливості для адаптації освітнього процесу, особливо для дітей з розладами аутистичного спектра, синдромом Дауна, порушеннями мовлення чи зору. Водночас ключовою умовою успішного впровадження цих підходів є належна підготовка педагогів, їхня обізнаність з сучасними інструментами та постійне професійне зростання, що забезпечує якісну підтримку кожної дитини на шляху до повноцінної інтеграції у суспільство.

Список використаних джерел:

1. Заєркова Н. «Кола друзів» у навчальному закладі. *Надаємо методичні рекомендації*. 2017. №9. С. 47-50.
2. Бондар В. І. Психолого-педагогічні основи розвитку дітей в системі М. Монтессорі : навч. посібник. Полтава : РВВ ПДАА, 2009. 252 с.
3. Optima Kids: інтерактивна платформа для підготовки дошкільнят. URL: <https://mon.gov.ua/news/optima-kids-interaktyvna-platforma-dlia-pidhotovky-doshkilniat> (дата звернення 24.05.2025).
4. Цимбал-Слатвінська С. В. Цифрові інструменти в логопедичних практиках. *Корекційна педагогіка*. 2025. Випуск 79. Том 2. С. 86-91.

5. Speech Blubs: Language Therapy. URL: <https://play.google.com/store/apps/details?hl=uk&id=org.blubblub.app.speechblubs> (дата звернення 24.05.2025).

6. Програма «Розумники». URL: <https://edugames.rozumniki.com/> (дата звернення 24.05.2025).